

„Новий Оксфордський словник” дає змогу констатувати, що в англійській мові *секонд-хенд* (*second-hand*) пишеться через дефіс, *біг борд* – окремо [5], до того ж в останньому випадку повинна вживатися літера *r*, адже в англійській мові відсутній глотковий *z*, у слові *рейтинг* (*rating*) остання літера в англійській мові не читається, однак за правилами транслітерації в українській на її місці повинна стояти літера *r*.

Отже, зважаючи на безпідставність уживання деяких англізмів, особливо в текстах публіцистичного стилю, та на відсутність традицій їх написання, доцільною видається заміна таких лексем питомими відповідниками, звернення до «Українського правопису» і створення чіткої системи добору й фільтрації англомовних запозичень.

Література

1. Англо-український, українсько-англійський словник / [уклад. Н. М. Биховець, І. І. Борисенко, Г. О. Герасименко та ін.] / За ред. Ю. О. Жлуктечка. – К. : ВЦ Академія, 1997. – 696 с.
2. Бабик С. П. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бабик, Г. М. Сюта; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Х. : Фоліо, 2006. – 623 с.
3. Сучасний словник іншомовних слів : Близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с. – (Словники України).
4. Сучасний словник іншомовних слів / [авт.-уклад. О. П. Семотюк]. – Харків : Ранок, 2007. – 464 с.
5. The new Oxford American dictionary. – 2nd ed. p. cm. by Erin McKean. 1. English language – United States – Dictionaries. 2. Americanisms – Dictionaries. PE 1628. N429 2005. – 2051 p.
6. Webster's dictionary. – 2nd ed. published by Geddes and Grosset, David Dale House : New Lenark ML11 9DJ. – Scotland, 2002. – 948 p.

Перелік умовних скорочень використаних джерел

ДН – Щоденна всеукраїнська газета „День”.

ДТ – Незалежне видання України „Дзеркало тижня”.

НС – Загальнополітичний тижневик „Народне слово”.

УМ – Щоденна інформаційно-політична газета „Україна молода”.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2010 р.

УДК 811.161.2'38

Т. В. Мелкумова

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ АНТИПОФОРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ МОВЛЕННІ

Мелкумова Т. В. Функціональне призначення антипофори в інформаційному мовленні.

У статті розкрито комунікативно-прагматичні функції антипофори (риторичної фігури – запитання й відповідь). З'ясовуються особливості та доречність використання антипофори у власне інформаційних і коментарних текстах.

Ключові слова: антипофора, комунікативно-прагматичні функції, власне інформаційний текст, коментарне мовлення.

Мелкумова Т. В. Функциональное назначение антипофоры в информационной речи.

В статье раскрываются коммуникативно-прагматические функции антипофоры (риторической фигуры – вопрос и ответ). Выявляются особенности и уместность использования антипофоры собственно информационных и комментарных текстах.

Ключевые слова: антипофора, коммуникативно-прагматические функции, собственно информационный текст, комментарная речь.

Melkumova T. V. The functional purpose of the antipophora in the information speech.

The article presents the communicative-pragmatic functions of the antipophora (the rhetorical figure – the question and the answer). The peculiarities and appropriation of the usage of antipophora in the information texts proper and the texts based on the commentaries are also determined here.

Key words: antipophora, communicative-pragmatic functions, information texts proper, speech based on the commentaries.

Антипофора (запитання й відповідь, вопросно-ответный ход – *рос.*) є однією з риторичних фігур. Риторичні фігури – це особлива група стилістичних фігур, виразність яких заснована на їхньому умовно-діалогічному характері. Основними риторичними фігурами, окрім антипофори, є заперечення, звертання, питання, ствердження, вигук, оклик.

Антипофора діалогізує монологічне мовлення, перетворює адресата на співрозмовника мовця, активізує його увагу. Діалогізація оживлює та увиразнює розповідь [4]. О. Д. Пономарів зазначає, що фігура «питання й відповідь» використовується для загострення уваги на певному понятті [5, с. 241]. Сегментуючи мовлення, пише Н. М. Івакіна, ця риторична фігура надає мовленню експресивності, відтінку безпосередності [2, с. 145]. Антипофора, на переконання О. П. Сковородникова, полегшує й активізує сприйняття мовлення слухачем і, надаючи текстові розмовності, допомагає встановити більш тісний контакт з адресатом [6, с. 83].

Попри свою поширеність у всіх функціональних стилях, антипофора є мало дослідженою сучасним мовознавством риторичною фігурою. Більшість посібників із риторики, літературознавства, стилістичного синтаксису неправомірно уникають тлумачення антипофори, яка є частим засобом увиразнення мовлення будь-якого функціонального призначення.

Ті науковці, що звертаються до характеристики антипофори, відзначають значну роль цієї риторичної фігури в організації судових промов (юридичне мовлення) [2]. Для судового мовлення діалогізація є його внутрішньою якістю, пов'язаною з його функціональним призначенням – переконанням. Юристи вважають фігуру «запитання й відповідь» одним з основних засобів діалогізації, яка є ознакою судового красномовства [3, с. 20–29].

Дослідження використання антипофори у творчості майстрів художнього слова обмежене поодинокими працями, при цьому антипофора розглядається стисло на тлі інших риторичних фігур або засобів

діалогізації монологічного мовлення [1; 7]. Попри значний потенціал антипофори в увиразненні мовлення, відсутні присвячені лише цій риторичній фігурі дослідження, а також цілком відсутні відомості про використання антипофори в інформаційному, публіцистичному, розмовно-побутовому мовленні.

У нашій статті ми розглянемо використання антипофори в інформаційному мовленні. За мету приймаємо визначити комунікативно-прагматичні функції цієї риторичної фігури. Спробуємо з'ясувати особливості та доречність використання антипофори у власне інформаційних (ІПС) і коментарних (КПС) текстах.

Антипофора є потужним засобом впливу на свідомість адресата. Ця риторична фігура здатна виконувати будь-яку комунікативно-прагматичну функцію, зокрема волюнтативну: *Держава повинна регулювати ці питання, ці проблеми? Звичайно, повинна* [З. 23.12.2004] [КПС] – виділені предикати дії є виразниками директивного наказового інтенціонального значення наведеного мовленнєвого контексту. Антипофора увиразнюється ампліфікованими додатками (*питання, проблеми*) у питальній частині.

Синтаксична організація антипофори передбачає наявність, як правило, двох речень, різних за метою висловлювання. Це сприяє поліфункціональності стилістичної фігури – протягом нетривалого мовленнєвого уривка реалізуються кілька комунікативно-прагматичних функцій, посилюється прагматичний вплив мовлення: (1) *А коли останній кидок [цін] був?* (2) *День у день збігається з приватизацією «Криворіжсталі».* (3) *А чому?* (4) *Тому що вона на другий день підняла ціни на відпускний метал на 600 гривень за тонну* [З. 23.12.2004] [КПС]. Перша пара «запитання-відповідь» (1; 2) реалізує власне репрезентативну функцію (пресупозиція: *останній кидок цін був у день приватизації «Криворіжсталі»*). Питання (3) виконує апелятивну функцію, запрошуючи адресата до роздумів, а відповідь (4) має експозитивне значення «пояснення повідомлення».

Власне репрезентативну, апелятивну та експозитивну функцію антипофори реалізує в такому контексті: (1) *Що ж маємо сьогодні?* (2) *Страшенний рейвах «нагорі» з вимогами здійснити реформу судової системи.* (3) *Не потрібно бути оракулом, щоб зрозуміти, задля чого це робиться.* (4) *Задля того, аби всіх без винятку служителів Феміди зробити кишеньковими* [УМ. 14.08.2003] [КПС]. Апелятивну функцію реалізують речення (1, 3). Власне репрезентативну функцію виконує речення-відповідь (2), а також речення (3) (пресупозиція: *зрозуміло, задля чого це робиться*). Експозитивну функцію реалізує речення (4).

У межах однієї надфразної єдності антипофора може реалізувати, наприклад, апелятивну, репрезентативну та оцінну функції: *Та чому, власне, потрібен закон про реприватизацію? Тому що чинний закон україноганий* [УМ. 14.08.2003] [КПС]. Ці ж функції реалізуються у такому

контексті: (1) *Ви думаєте, наприклад, грати роль телеведучого легше?* (2) *Зовсім ні, але я стараюсь робити це щиро й професійно* [ВП. 09.04.2009] [КПС]. Інтерпеляція (*Ви думаєте*) апелює до адресата, як і питання (1) загалом; мовець посилює увагу адресата до теми розмови. Репрезентативну функцію в реченні (2) реалізує головним чином його друга предикативна частина (мовець повідомляє: *я стараюсь грати роль ведучого щиро й професійно*). Проте й перша предикативна частина містить повідомлення із заперечувальною семантикою (*ні, роль ведучого грати не легко*). Ампліфіковані обставини ступеня якості (*щиро й професійно*) позитивно оцінюють власний досвід мовця в ролі телеведучого, сприяючи реалізації оцінної функції в реченні-відповіді (2).

Антипофора може мати таку схему функціонального навантаження: питання реалізує апелятивну функцію, відповідь – власне репрезентативну, наприклад: *Де були в цей час державна акціонерна компанія «Хліб України» і Антимонопольний комітет? Бозна. Відомо лише одне: у ситуацію вони не втрутилися* [УМ. 01.08.2003] [КПС].

Антипофора може сприяти виконанню висловлюванням експресивної та стверджувальної функцій: (1) *Цікаво, а чи не виникало подібних поривів у наших міністрів?* (2) *Мабуть, ні* [УМ. 12.08.2003] [КПС]. Питальне речення (1) реалізує експресивну функцію, оскільки мовець констатує свою зацікавленість. Відповідь (2) виконує стверджувальну функцію (*ні, не виникало*). Подібним чином реалізуються експресивна та стверджувальна функції в такому прикладі антипофори: *Чи можливо було всі їх [42 питання] обговорити і вирішити належним чином? Звичайно, ні* [СС.Ч. 11.03.2005] [КПС].

Антипофора може виконувати актуалізаційну функцію. Прагматична мета «нагадування», що досягається використанням цієї фігури, посилюється анафоричним зачином питань (*пам'ятаєте*): (1) *Пам'ятаєте, хто і як приймав цей закон?* (2) *Його провів Олександр Мороз.* (3) *А пам'ятаєте, чому цей закон прийняли?* (4) *Тому що прийшли вкрати ваші голоси!* [ВП. 01.10.2009] [КПС]. Речення-відповідь (4) у цьому риторичному діалозі мовця є водночас реалізацією двох функцій – експозитивної (пояснення повідомленого раніше) та оцінної (наміри політиків – злочинні).

В антипофорі можуть бути реалізовані апелятивна, експресивна, репрезентативна та експозитивна функції: (1) *Хіба ж можливо наплювати на волевиявлення десятків тисяч виборців і викинути їхні голоси на смітник?* (2) *Виявляється, можливо – якщо ці голоси належать опозиційному кандидату...* [ВЗ. 11.11.2004] [ПС]. Апелятивну функцію виконує питання (1), оскільки мовець прагне залучити читачів до діалогу, і неважливо, що відповідь не може бути ним почута, головне – аби спонукати адресатів до роздумів. Ампліфіковані дієслівні частини (*наплювати, викинути*) складеного головного члена допомагають мовцю

виразити свій подив та обурення. Еліптична перша предикативна частина у відповіді (2) реалізує стверджувальну функцію (*так, можливо наплювати на волевиявлення, можливо викинути голоси*). Друга предикативна частина речення (2) виконує експозитивну функцію, пояснюючи, чому ж можливо так вчинити із волевиявленням виборців (*якщо голоси належать опозиційному кандидату*). Усічення надає читачам можливості поміркувати, спробувати віднайти власну відповідь, відчути свої емоції, можливо, відмінні від тих, що їх відчуває автор.

Вдалим вираженням оцінки в межах стилістичної фігури антипофори є реалізація оцінки не в частині-відповіді, а в питальній частині: (1) *Марення психічно хворої людини?* (2) *Ні, читачу, це – російська фантастика – опус такого собі Григорія Савицького під назвою «Поле бою – Україна. Зламаний тризуб»* [УМ. 28.02.2009] [ПРС]. У відповіді (2) експлікується повідомлюване значення: *ні, це не марення; це твір російського фантаста <...>* (власне репрезентативна функція).

Антипофора часто взаємодіє з іншими стилістичними засобами, зокрема синтаксичними. Як наслідок – виразне та потужне в комунікативно-прагматичному аспекті мовлення. Наприклад, насичений стилістичними фігурами такий текстовий уривок: (1) *Ви повірили, що заплатять гроші?* (2) *Так само, як повірили про тисячу гривень Ощадбанку?* (3) *Повірили?* (4) *Повірили!* (5) *Повірили, що цукор буде 4 гривні?* (6) *І що?* [ВП. 01.10.2009] [КРС]. Антипофора (3, 4), ампліфіковані риторичні питання, посилюваний повтор (*повірили? так само, як повірили?*), багаторазовий лексичний повтор (*повірили – 5 разів*) передусім сприяють реалізації експресивної функції (передача обурення та подиву мовця), а також посилювальної функції (переконаність мовця в тому, що народ більшою частиною повірив). Речення (1, 2, 4, 5) виконують стверджувальну функцію (наприклад (1): *Так, повірили, що заплатять гроші*). Риторичне питання (6) апелює до адресатів, пропонує зробити висновки, проаналізувати наслідки довірливості (апелятивна функція).

Взаємодіючи, антипофора та ампліфіковані риторичні питання реалізують експресивну та репрезентативну функції: (1) *А що ж Тузла?* (2) *Як заявив заступник голови адміністрації російського президента С. Приходько, «такої проблеми в російсько-українських відносинах не існує».* (3) *Так?* (4) *І давно?* (5) *А Президент України теж так вважає?* [ДТ. 27.12.2003] [КРС]. Речення-відповідь (2) виконує репрезентативну функцію, переслідує прагматичну мету повідомити адресатам про точку зору діяча. Риторичні питання (3, 4, 5) виражають подив мовця, його недовіру заяві, зробленій заступником голови адміністрації, сумнів, цікавість (чи обізнаний Президент з такою позицією російської сторони), тобто виконують експресивну функцію.

Отже, завдяки своїй побудові щонайменше з двох речень антипофора сприяє увиразненню інформаційного мовлення та посиленню його

комунікативно-прагматичного функціонального впливу. Комунікативно-прагматичними функціями, що їх може реалізувати антипофора, є такі: власне репрезентативна, волюнтативна, апелятивна, експозитивна, оцінна, стверджувальна, експресивна, актуалізаційна, посилювальна. Виразність надфразної єдності, що містить антипофору, посилюється при взаємодії цієї риторичної фігури з іншими стилістичними засобами, зокрема синтаксичними (ампліфікацією, повтором, риторичним питанням тощо). Насичене стилістичними фігурами мовлення здатне до поліфункціональності, оскільки в межах одного мовленнєвого контексту реалізуються кілька комунікативно-прагматичних функцій.

Антипофора частіше увиразнює коментарні тексти, ніж власне інформаційні. Це пояснюється різною прагматичною метою текстів згаданих різновидів. Використання антипофори при коментуванні є прагматично виправданим, оскільки коментарний текст покликаний не лише повідомити, а й роз'яснити інформацію, актуалізувати, надати оцінку тощо. Антипофора у власне інформаційних текстах, які повинні інформувати реципієнтів про події, може бути використана задля полегшення сприйняття мовлення адресатами, що є важливою передумовою затримки уваги читачів на подальшій інформації. Дослідження антипофори в мовленні сучасних мас-медіа відкриває перспективи в поглибленні знань про тексти різного функціонального призначення.

Література

1. Гнатишина И. И. Внутренняя структура монолога (на материале произведений У. Шекспира): автореф. дис. ... канд. филолог. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Ирина Игоревна Гнатишина. – Санкт-Петербург, 2009. – 14 с.
2. Ивакина Н. Н. Основы судебного красноречия (риторика для юристов) : [учеб. пособие] / Надежда Николаевна Ивакина. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Юристъ, 2006. – 455 с.
3. Лазарева В. А. Теория судебной речи : учеб. пособие / Валентина Александровна Лазарева. – Самара : Самарский университет, 2001. – 122. с.
4. Плещенко Т. П. Стилистика и культуры речи : учеб. пособие [для студентов филолог. специальностей высших учеб. заведений] / Т. П. Плещенко, Н. В. Федотова, Р. Г. Чечет; [ред. – проф. П. П. Шуба]. – Мн. : «ТетраСистемс», 2001. – 544 с.
5. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник / Олександр Данилович Пономарів. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
6. Сковородников А. П. Вопросно-ответный ход / Олександр Петрович Сковородников // Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты: справочное издание / [ред. – А. П. Сковородников]. – [2-е изд.] – М. : Флинта: Наука, 2009. – С. 83–85.
7. Соколова В. Художня функція риторичних фігур у поезії В. Свідзінського / Вікторія Соколова. – Слово і Час. – 2007. – № 11 (563). – С. 13–18.

Перелік умовних скорочень використаних джерел

ВЗ – «Високий замок» – щоденна суспільно-політична газета

ВП – «Вісті Придніпров'я» – обласна газета

ДТ – «Дзеркало тижня» – міжнародний громадсько-політичний тижневик

З – «Зоря» – Народна газета Дніпропетровщини

СС.Ч – «Свобода слова. Час 2000» – щотижневий буковинський часопис

УМ – «Україна молода» – щоденна інформаційно-політична газета

Стаття надійшла до редакції 13.09.2010 р.

УДК 811.161.2373.7

І. В. Онищенко

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРИФРАЗИ
ЯК ЗАСОБУ ВИРАЖЕННЯ ОЦІННОСТІ
В СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕКСТАХ**

Онищенко І. В. Особливості функціонування перифрази як засобу вираження оцінності в сучасних публіцистичних та інформаційних текстах.

У статті визначено стилістичні функції перифрази в публіцистичних та інформаційних текстах; досліджено особливості функціонування перифрастичних зворотів як засобу вираження оцінності в різних жанрах публіцистичного та інформаційного стилів.

Ключові слова: перифраза, перифрастичний зворот, перифраза-заголовок, оцінка, оцінна функція, оцінний засіб, публіцистичний текст, інформаційний текст.

Онищенко И. В. Особенности функционирования перифразы как средства выражения оценочности в современных публицистических и информационных текстах.

В статье определены стилистические функции перифразы в публицистических и информационных текстах; исследованы особенности функционирования перифрастических оборотов как средства выражения оценочности в различных жанрах публицистического и информационного стилей.

Ключевые слова: перифраза, перифрастических оборот, перифраза-заголовок, оценка, оценочная функция, оценочное средство, публицистический текст, информационный текст.

Onishchenko I. V Features periphrasis functioning as an expression otsinnosti in modern journalistic and informational texts.

The article defines the stylistic features periphrasis in journalistic and informational texts; The functioning of periphrastic phrases as an expression otsinnosti publicist in different genres and styles of information and newspaper headlines.

Key words: periphrasis, periphrasal construction, periphrasis-head line, evaluation, evaluation function, evaluation mean, publicistic text, informative text.

У сучасній теорії та методології мовознавства функціональний підхід до дослідження мовних фактів набуває особливої актуальності у зв'язку зі зверненням лінгвістики до вивчення мови в її реальному функціонуванні, що зумовлює комплексний підхід до аналізу мовних явищ, коли кожна